

ปัญหาการขุดคลองกั้นในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

(ค.ศ. 1914-1939 หรือ พ.ศ. 2457-2482)

ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่ 2 จะอุบัติขึ้น (ค.ศ. 1939 หรือ พ.ศ. 2482) นั้น ได้มีการหยิบยกปัญหาการขุดคลองกั้นขึ้นมาพิจารณาอีก 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในต้น ค.ศ. 1914 (พ.ศ. 2457) และครั้งหลังในทศวรรษ ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง ค.ศ. 1934-1936 (พ.ศ. 2477-2479) ซึ่งมีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์กระจายไปทั่วโลกว่า ญี่ปุ่นขอสัมปทานขุดคลองกั้นจากรัฐบาลไทย ดังจะได้ทำการศึกษาในแต่ละครั้งดังต่อไปนี้

ปัญหาการขุดคลองกั้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

ในต้น ค.ศ. 1914 (พ.ศ. 2457) นายโจเซฟ เดวิส (Mr. Joseph Davis) พอลคณาชาวอังกฤษโดยหนังสือในนามของลูกค้าแจ้งความจำนงต่อนายฮาร์กอร์ต (Mr. Harcourt) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอาณานิคมอังกฤษ ว่าพวกเขาต้องการขอสัมปทานขุดคลองเดินเรือขึ้นที่คลองกั้นจากรัฐบาลไทย ในการนี้จึงต้องการทราบว่า รัฐบาลอังกฤษมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ พร้อมกันนี้ก็ให้รายละเอียดอย่างหยาม ๆ ว่า ลูกค้าของเขาได้ติดต่อขอขุดคลองกั้นจากผู้มีอำนาจในคณะรัฐบาลไทย โดยวัตถุประสงค์ในการขุดระยะทางเดินเรือระหว่างอ่าวเบงกอลกับอ่าวไทยให้สั้นลง คลองที่จะขุดนี้คาดว่าจะมีความยาวไม่เกิน 40 กิโลเมตร คือ ขุดเชื่อมแม่น้ำปากจั่นเข้ากับแม่น้ำชุมพร ซึ่งเชื่อว่าคลองจะช่วยขุดระยะทางเดินเรือไปกลับลงได้ประมาณ 2,000 กิโลเมตร ในการขอสัมปทานขุดคลองกั้นครั้งนี้ ลูกค้าของเขาเชื่อว่า "รัฐบาลสยามคงพร้อมที่จะให้สัมปทาน ถ้าหากว่ารัฐบาลอังกฤษไม่คัดค้าน"¹ พร้อมกันนี้ก็แจ้งให้นายฮาร์กอร์ต

¹F.O. 371/2101, Joseph Davis to Harcourt, January 20, 1914.

ทราบว่าพวกเขายังไม่ได้อำนาจการเรื่องนี้ให้รุดหน้าไปแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะไม่มี
ประโยชน์ถ้าหากว่าไม่ได้ทราบทัศนคติของรัฐบาลอังกฤษที่มีต่อเรื่องนี้ก่อน ด้วยเหตุนี้
นายเควิสจึงเรียนถามนายฮาร์กอร์ตว่า รัฐบาลอังกฤษมีข้อคัดค้านใดหรือไม่เพื่อที่จะได้
ดำเนินการต่อไป¹

หลังจากที่ได้รับเรื่องจากนายเควิสแล้ว นายฮาร์กอร์ตได้มีคำสั่งให้โอนเรื่อง
นี้ไปให้กระทรวงต่างประเทศ เป็นผู้รับผิดชอบ

เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่นายเควิสถามมา เซอร์เอ็ดเวิร์ด เกรย์ (Sir
Edward Grey) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้พิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ
ในที่สุดจึงตัดสินใจให้ดำเนินการ 3 ชั้น คือ ชั้นแรกจะต้องทราบว่าประเทศไทยมีข้อมูล
ที่เคพิจารณาเรื่องนี้หรือไม่ ถ้าหากว่ารัฐบาลไทยมีความเห็นเป็นประการใด ในประเด็น
นี้จะให้อัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ เป็นผู้รายงาน ชั้นต่อมาจะต้องขอความคิดเห็น
จากทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องว่า มีความคิดเห็นเป็นประการใด และชั้นสุดท้ายเมื่อได้รับ
คำตอบทั้งหมดแล้ว จะให้กระทรวงอาณานิคมซึ่งรับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงเป็นผู้ตอบนาย
เควิสต่อไป²

เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามขั้นตอนดังกล่าว เซอร์เอ็ดเวิร์ด เกรย์ จึงมีคำสั่ง
ให้ส่งจดหมายของนายเควิส พร้อมทั้งแนบบันทึกเรื่องโครงการชุกคลองกระโนคีคโดย
สังเขป³ ไปด้วย พร้อมทั้งแนบแจ้งผลการพิจารณาโครงการชุกคลองกระโนคีคครั้งก่อน ๆ ว่า

¹ Ibid.

² F.O. 371/2101, Minute by F.O., February 2, 1914.

³ บันทึกเรื่องโครงการชุกคลองกระโนคีคฉบับนี้ เขียนโดยนายพาร์คส์ (Mr. Parkes' Memorandum) แห่งกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ สาระโดยสรุปเป็นการเล่าเรื่อง
ย่อตั้งแต่มีการขอสัมปทานชุกคลองในสมัยรัชกาลที่ 4 เรื่อยมาจนกระทั่งในปี ค.ศ. 1909
(พ.ศ. 2452).

ไม่สามารถจะทำได้ ค่ายเป็นโครงการที่ไม่คุ้มกับการลงทุน และการพิจารณาครั้งล่าสุด ยุติลงด้วยเงื่อนไขที่ว่า ก่อนที่รัฐบาลไทยจะให้สัมปทานชุกคลองแกมูโค จะต้องได้รับการยินยอมจากรัฐบาลอังกฤษก่อน¹

ในขณะที่เดียวกัน เซอร์ เอ็ดเวิร์ด เกรย์ ใ้มีหนังสือไปชี้แจงยังกระทรวงอาณานิคมว่า ปัญหานี้มีผลโดยตรงต่อกระทรวงอาณานิคม เพราะฉะนั้นความคิดเบื้องต้นจะต้องมาจากกระทรวงอาณานิคม กล่าวคือ การชุกคลองจะต้องมีผลต่อรัฐบาลอังกฤษที่อื่นเกี่ยว และค่ายเหตุนี้กระทรวงอาณานิคมจึงควรเป็นผู้ตอบคำถามของนายเควิส ภายหลังจากที่ได้รับข้อคิดเห็นจากทุกกระทรวงแล้ว² หลังจากนั้นไม่นานจึงได้รับคำตอบจากกระทรวงต่าง ๆ ดังนี้

กระทรวงทหาร เรือตอบมาว่า ความคิดเห็นครั้งนี้จะไม่แตกต่างไปจากความคิดเห็นที่เคยเสนอใน ค.ศ. 1908 (พ.ศ. 2451) พร้อมกันนั้นก็ได้ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า

1. การชุกคลองกระชั้น สิ่งที่สำคัญคือ ทำให้เรือสามารถแล่นจากแม่น้ำปากจั่นไปจนสุดเมืองกระและออกอีกฝั่งหนึ่งได้
2. คลองจะช่วยประหยัดเวลาเดินทางจากฮ่องกง - โคโลมโบได้ 24 ชั่วโมง
3. การชุกคลองต้องใช้ทุนมาก แต่สินค้าที่ผ่านคลองจะน้อยเมื่อเทียบกับคลองสุเอซ และจะต้องเก็บค่าธรรมเนียมแพงเพื่อให้ได้ทุนคืน
4. เรือสินค้าใหญ่ ๆ คงใช้เส้นทางสิงคโปร์ เพราะจะประหยัดค่าธรรมเนียม
5. คลองจะช่วยให้การค้าของอินโดจีนฝรั่งเศสเฟื่องฟูขึ้น
6. ถ้าคลองเป็นกลาง (Neutralize) ในสภาวะสงครามจะทำให้ค้าน

¹F.O. 371/2101, F.O. to Board of Trade, Director of Operation and Admiralty, Confidential No. 1, February 28, 1914.

²F.O. 371/2101, F.O. to C.O., Siam, Confidential No. 1, March 10, 1914.

ยุทธศาสตร์ของสิงคโปร์หมกความสำคัญลง¹ ในที่สุดกระทรวงทหารเรือจึงสรุปว่า

ไม่เห็นควยที่รัฐบาลอังกฤษจะให้ทุนสนับสนุนโครงการ
นี้ แต่หากว่าการก่อสร้างเป็นสิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้
จึงเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่การจัดการทั้งปวงควรตกอยู่ในมือ
ของชาวอังกฤษ รวมทั้งการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ควรตก
อยู่ภายใต้การควบคุมของชาวอังกฤษ²

สำหรับกระทรวงทหารบก (War Office) ไม่เห็นควยที่จะให้ชุกคลองกระชั้น
เพราะเห็นว่าประโยชน์ด้านเดียวที่จะได้รับคือ ด้านการทหาร กล่าวคือ คลองจะช่วย
ย่นระยะทางในการส่งกองทหารไปยังตะวันออกไกล อย่างไรก็ตาม กระทรวงทหารบก
เห็นว่าชุกคลองชุกคลองจริง ๆ แล้ว ชาวอังกฤษควรจะเป็นผู้ควบคุมโครงการ และปลาย
คลองด้านตะวันตกจะต้องตกอยู่ในมือของรัฐบาลอังกฤษ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม มหาอำนาจ
ชาติอื่นอาจสร้างสถานีเชื้อเพลิงขึ้นที่ปลายคลองอีกด้านหนึ่งได้ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลอังกฤษ
ใจเย็นอยู่ต่อไปไม่ได้³

ความคิดเห็นของกระทรวงทหารบกในประเด็นที่ว่า ถ้าปลายคลองอีกด้านหนึ่ง
เป็นที่ตั้งสถานีเชื้อเพลิงของมหาอำนาจอื่นจะทำให้รัฐบาลอังกฤษใจเย็นอยู่ไม่ได้นั้น ย่อม
แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐบาลอังกฤษพยายามคัดค้านการชุกคลอง นอกจากจะควยเหตุผล
อื่น ๆ แล้ว รัฐบาลอังกฤษยังเกรงว่าการชุกคลองกระจะ เป็นการ เปิดโอกาสให้มหา
อำนาจชาติอื่นได้ตั้งสถานีเชื้อเพลิงขึ้นในภูมิภาคนี้ควย ดังที่กล่าวแล้วว่า คินแดนนี้
ตามนโยบายของรัฐบาลอังกฤษจะไม่ยอมให้ชาติอื่นใดเข้ามาตั้งสถานีเชื้อเพลิงขึ้นใน
บริเวณนี้ ควยเกรงว่าสถานีเชื้อเพลิงจะเสริมสร้างอิทธิพลทางการเมือง ทางการค้า

¹F.O. 371/2101, Admiralty to F.O., Confidential No. 1, March 19, 1914.

²Ibid.

³F.O. 371/2101, W.O. to F.O., Confidential No. 1, March 27, 1914.

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางคานยุทธศาสตร์ให้กับมหาอำนาจชาติในภูมิภาคนี้และทางภาคตะวันออกไกลด้วย ซึ่งถ้ารูปการเป็นไปเช่นว่านี้จะทำให้รัฐบาลอังกฤษตกอยู่ในฐานะลำบาก ด้วยเหตุนี้กระทรวงทหารบกจึงลงความเห็นว่ รัฐบาลอังกฤษจะใจเย็นต่อไปไม่ได้อีกแล้ว

สมาคมหอการค้าอังกฤษ (Board of Trade) ได้แสดงความคิดเห็นร้องขอสรุปไว้ดังนี้

1. ค่าก่อสร้างคลองกระจะจะไม่เท่ากับราคาที่เคยประมาณไว้ในอดีตซึ่งเป็นจำนวนเงินถึง 20,000,000 ฟรังก์ แต่จะมีราคาสูงกว่า
2. คลองกระจะเป็นประโยชน์คือเรือที่แล่นไปยังยังภาคตะวันออกไกลซึ่งจะประหยัดเวลาได้ ๑ วัน
3. จะต้องเก็บค่าธรรมเนียมผ่านคลองในอัตราเท่าใด ถึงจะค่าพอที่จะถึงเรือที่แล่นผ่านช่องแคบมะละกามาได้ และขณะเดียวกันก็ให้ผู้ประกอบการใดก็ได้กำไรด้วย
4. สิงคโปร์ เป็นเมืองท่าที่ดีและเป็นศูนย์กลางการค้า (Entrepôt) ที่ดีของกลุ่มเกาะอินเดียนตะวันออก (East Indian Archipelagoes) ดังนั้นจึงไม่คิดว่าเรือที่แล่นผ่านสิงคโปร์จะหันมาใช้คลองกระ¹

ในที่สุดสมาคมหอการค้าอังกฤษจึงเสนอแนะ เป็นการสรุปว่า

ถ้าเป็นไปได้จะต้องได้รับการรับรองอย่างมีนัยยะจากรัฐบาลสยามว่า จะให้สัมปทานขุดคลองผวนคาบสมุทร [มลายู] กับคนที่รัฐบาลอังกฤษเห็นด้วยแล้วเท่านั้น ในกรณีที่มีความพยายามของชาวต่างชาติที่จะขอสัมปทานขุดคลอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹F.O. 371/2101, Board of Trade, Confidential, No. 1, April 21, 1914.

บรรลุล กังนั้นจะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อผล
ประโยชน์ทางการค้าที่อังกฤษมีมากที่สุดภายในภูมิภาคนี้¹

ฝ่ายนายไลล์ (Mr. Lyle) อัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ภายหลังจากที่ได้
รับทราบคำสั่งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศแล้ว ได้ดำเนินการสอบสวนเรื่อง
นี้ทันทีโดยขอความร่วมมือจากนายฟิตซ์ เจอราลด์ (Mr. Fitz Gerald) ผู้ช่วยกงสุล
อังกฤษประจำเกาะภูเก็ตให้ช่วยสืบอีกแรงหนึ่ง อย่างไรก็ตาม นายฟิตซ์ เจอราลด์ก็ไม่ได้
ให้ข่าวอะไรมากนัก เพียงแต่รายงานว่าไม่เคยรู้เรื่องการรื้อฟื้นโครงการขุดคลองเลย
แม้แต่จากการสอบถามนายสก๊อตต์ (Mr. Scott) แห่งบริษัทสยามไทย (The Siam
Tin Syndicate) ที่จังหวัดระนองก็ได้รับคำตอบแต่เพียงว่า โครงการนี้ทำได้แก่หากที่เรือ
ขนาดใหญ่จะแล่นจากแม่น้ำปากจั่นไปยังแม่น้ำชุมพรได้²

นายไลล์รายงานไปยังกระทรวงต่างประเทศว่า เขาได้สอบถามเรื่องนี้ไปยัง
แหล่งต่าง ๆ แต่ไม่มีสิ่งใดเลยที่แสดงว่าได้มีการติดต่อกันระหว่างนายเควิสกับรัฐบาลไทย
ตั้งแต่ที่นายเควิสอ้างว่า "สยามคงพร้อมที่จะให้สัมปทาน" นอกจากนี้การที่กัวสะกคบางคำ

¹Ibid., "...If possible, It would be desirable to secure
a definite undertaking from The Simese Government that they will
only give a concession for the construction of The Canal across
The peninsula to persons Proved by His Majesty's Government, in
case attempts may be made by foreign interests to secure such a
concession and thus detrimentally affect The predominance of
British commercial interests in this region."

²F.O. 371/2101, Consul Fitz Gerald to Lyle, Confidential,
April 22, 1914.

ที่ปรากฏในจดหมายของนายเควิสมีซอณิกพลาต¹ นายไลล์จึงมั่นใจว่าเขาคงไม่ได้ขอมูลดังกล่าวมาจากประเทศไทย อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามพระยามหาอำมาตย์ รองเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ว่ามีการขอชุกคอคอดกระหรือไม่ ซึ่งได้รับคำตอบว่ามี แต่ทว่าไม่มีทางทำได้ เพราะ "ใครก็ตามที่ทำให้ส่วนเดียว [ของคาบสมุทรมลายู] ถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนเป็นคนใจ"² ในที่สุดนายไลล์จึงแสดงความเห็นว่า

เป็นไปได้ที่ไทยจะกีดชุกคอคอดกระขึ้นที่จุดนี้ ในขณะที่ยังคงตั้งใจว่าจะเป็นงานที่จะทำให้คาบสมุทร [มลายู] ส่วนนี้ ถูกทอดทิ้งและงายที่จะตกเป็นของอังกฤษ ในขณะที่อังกฤษกำลังดำเนินนโยบายรุกรานภูมิภาคนี้อยู่³

ข้อคิดเห็นจากกระทรวงต่าง ๆ ของอังกฤษข้างต้นนี้พอประมวลได้เป็นประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก ทุกกระทรวงไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการชุกคอคอดกระขึ้น เพราะจะเกิดความเสียหายขึ้นกับผลประโยชน์ของอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทหารหรือด้านยุทธศาสตร์ ประการที่สอง การชุกคอคอดกระคงจะเป็นไปไม่ได้ (Infeasible) เพราะรัฐบาลไทยเองไม่มีความประสงค์ที่จะให้ชุกคอคอดกระเกรงว่าจะทำให้คาบสมุทรมลายูถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ซึ่งเป็นการเสี่ยงที่ส่วนหนึ่งจะตกเป็นของรัฐบาล

¹ในที่นี้คงหมายถึงการสะกดชื่อแม่น้ำชุมพรนิคพลาต กล่าวคือ นายเควิสเรียกแม่น้ำชุมพรว่า "Tchom Phong" และเรียกแม่น้ำปากจั่นว่า "Pakcham" แต่อย่างไรก็ตาม การสะกดชื่อแม่น้ำนิกก็มีได้หมายความว่าผู้เขียนจะไม่รู้จักแม่น้ำนั้น ฉะนั้นข้อสังเกตดังกล่าวนี้จึงอาจไม่ถูกต้องเสมอไป

²F.O. 371/2101, Lyle to Grey, Confidential, No. 55, May 1, 1914.

³Ibid.

อังกฤษ ประการที่สาม จะต้องแจ้งให้รัฐบาลไทยทราบว่ารัฐบาลอังกฤษจะต้องได้รับการ
ปรึกษาก่อนที่จะให้สัมปทานชุกคลอง และถ้าหากการชุกคลองจะต้องเกิดขึ้นจริง ๆ การ
จัดการ (Management) และการควบคุม (Control) ควรตกอยู่ในมือของชาวอังกฤษ
ความคิดเห็นดังกล่าวนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ในปัญหาการชุกคลองกระ รัฐบาล
อังกฤษยังคงยึดถือนโยบายเดิม กล่าวคือ พยายามที่จะกีดกันไม่ให้มีการชุกคลองกระขึ้น
ทุกวิถีทาง ทั้งนี้เพราะคลองที่ชุกขึ้นรังแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับอิทธิพลและผล
ประโยชน์ของรัฐบาลอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่รัฐบาลอังกฤษจะได้ดำเนินการ
ใด ๆ ก็พอดีเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น (กรกฎาคม ค.ศ. 1914 หรือ พ.ศ. 2457)
การพิจารณาปัญหาเรื่องโครงการชุกคลองกระก็ต้องยุติลงโดยปริยาย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิทธิพลและผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในประเทศไทยในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึง ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ญี่ปุ่นเป็นชาวเอเชียชาติแรกที่เข้ามาทำสัญญาทางพระราชไมตรี การค้า และการเดินเรือกับประเทศไทยใน ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) โดยยึดถือสัญญาบาวริง เป็นแบบฉบับ จึงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบประเทศไทย กล่าวคือ ได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เสียภาษีศุลกากรภาษีสินค้าขาเข้าร้อยละ 3 รวมทั้งอยู่ในฐานะของชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (THE MOST FAVOURED NATION) ต่อมาใน ค.ศ. 1897 (พ.ศ. 2440) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ขอทำสัญญาฉบับใหม่กับรัฐบาลไทยแทนสัญญา ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากประเทศไทยมากยิ่งขึ้น กล่าวคือนอกจากอัครราชทูตญี่ปุ่นจะมีอำนาจทางการศาลไปจนกว่าประเทศไทยจะปรับปรุงการศาลและประมวลกฎหมายให้บริบูรณ์เสียก่อนแล้ว การเก็บอัตราภาษีสินค้าก็ยังคงอยู่ในพิภพเดิม ฉะนั้นแม้รัฐบาลญี่ปุ่นจะอ้างว่าสัญญาฉบับนี้เป็นสัญญาเสมอภาคก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว รัฐบาลไทยคงเสียเปรียบอยู่

ภายหลังการลงนามในหนังสือสัญญาฉบับใหม่ (ค.ศ. 1897 หรือ พ.ศ. 2440) แล้ว อิทธิพลทางการเมืองและผลประโยชน์ทางการค้าของรัฐบาลญี่ปุ่นก็เริ่มขยายตัวขึ้นอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จนเป็นผลให้ญี่ปุ่นกลายเป็นมหาอำนาจชาติหนึ่งในเอเชียและมีผลโดยตรงต่อประเทศไทย คือ บุคคลระดับผู้นำในคณะรัฐบาลไทยชื่นชมในความสำเร็จของรัฐบาลญี่ปุ่น มีความคิดที่จะถือญี่ปุ่นเป็นหลักในการปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้าเยี่ยงอารยประเทศ ดังนั้นจึงได้ส่งข้าราชการไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกไปปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ประเทศญี่ปุ่น อาทิ ส่งขุนวรกรรมโกศล (ทัมทิม บุญรัตนพันธ์) ข้าราชการกรมศึกษาธิการไปปฏิบัติงานด้านการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นหนักด้านการจัดรูปแบบและหลักสูตรในชั้นประถมศึกษาใน ค.ศ. 1888 (พ.ศ. 2431) และใน ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) รัฐบาลไทยได้ส่งสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ (กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช) เสนาบดีว่าการกระทรวงกลาโหมเสด็จไปปฏิบัติงานการปรับปรุงประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการทางการทหารในประเทศญี่ปุ่น¹ เป็นต้น

นอกจากส่งข้าราชการไปปฏิบัติงานที่ประเทศญี่ปุ่นแล้ว รัฐบาลไทยยังได้ว่าจ้างชาวญี่ปุ่นเข้ามารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นแทนชาวตะวันตกในตำแหน่งสำคัญ เช่น จ้างนายมาซาโอะ (Masao) ซึ่งแต่เดิมมีตำแหน่งเป็นเพียงที่ปรึกษาทางกฎหมายชั้นเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้ และใน ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2443) รัฐบาลไทยได้ว่าจ้างนายโซโทยามา (Dr. Kametaro Sotoyama) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องไหมเข้ามาปรับปรุงการทำไหมของไทยในมณฑลต่าง ๆ ตามแบบญี่ปุ่น รวมทั้งฝึกหัดและสอนวิชาการเลี้ยงไหม ทำไหม โดยสร้างสวนหม่อนและสถานีทอกลองเลี้ยงไหมขึ้นที่อำเภอศาลาแดงเป็นแห่งแรกในประเทศไทยด้วย²

¹PKD...II, Part V : Introduction p.231.

²หจข., เอกสารราชการที่ 5 บ. 2ข. 1/48 เรื่องญี่ปุ่นที่จ้างมาเป็นช่างไหม หนังสือกรมหลวงเทเวศร์วัชรปการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ มีถึงพระยาอุทธรณ์กรมเดช อัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว ลงวันที่ 30 พฤษภาคม ร.ศ. 120 และ หจข., เอกสารราชการที่ 5 กษ. 8/1 เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 เรื่องทำไหม ลงวันที่ 10 มีนาคม ร.ศ. 120 และ ฮิเคะโอะ นิชิโอะตะ, ประวัติศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นและไทยตามลำดับเหตุการณ์, แปลโดย วิชาสงวศ์ พงศบุตร แดลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ปีที่ 4 มกราคม, 2513), หน้า 24.

ยิ่งกว่านั้นความตกลงระหว่าง รัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) ส่งเสริมให้เห็นว่ารัฐบาลไทยยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญต่อฐานะของประเทศไทยไม่น้อยกว่าอังกฤษและฝรั่งเศส รวมทั้งมีแนวโน้มที่ว่า รัฐบาลไทยมีความประสงค์ที่จะกระชับความสัมพันธ์ทั้ง ประเทศญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น¹ ดังเห็นได้จากคำกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับผลดีที่ประเทศไทยได้รับจากความตกลงกับอังกฤษและญี่ปุ่นของกรมหลวงดำรงราชานุภาพ² เสนาบดีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งทรงเป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายต่างประเทศในขณะนั้นด้วย

สิ่งที่ส่งเสริมให้อิทธิพลทางการเมืองของญี่ปุ่นในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งคือ การที่ญี่ปุ่นรบชนะรัสเซียในสงคราม ปี ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) ซึ่งมีผลให้ รัฐบาลไทยตัดสินใจส่งนักเรียนทุนจำนวนหนึ่ง ไปศึกษาวิชาการทหารเรือในประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งการว่าจ้างชาวญี่ปุ่นเข้ามารับราชการในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นด้วย³

สำหรับสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยยอมรับอิทธิพลทางการเมืองของญี่ปุ่นที่เด่นชัดที่สุดก็คือ การที่กรมหลวงเทววงศวิโรปการ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระองค์เจ้าระพีพัฒนศักดิ์) เสนาบดีว่าการกระทรวงยุติธรรม และกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ซึ่งเคยเป็นบุคคลสำคัญที่สนับสนุนรัสเซีย (คู่แข่งที่สำคัญและขัดแย้งกันผลประโยชน์อย่างรุนแรง

¹ฉลอง สุนทราวาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 172-73.

²อ่านรายละเอียด หจช., ร.5. ศ.6/9, กรมหลวงดำรงราชานุภาพ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 13 กุมภาพันธ์ รศ. 120

³PKD...II, "Document No.126 : Dispatch from V.V. Trautshold To V.N. Lamzdorf about the increasing influence of Japan in Siam., No.7, Bangkok, December 1905, pp.244-5.

กับรัฐบาลญี่ปุ่นในตะวันออกไกล) ได้หันมาเชื่อมั่นในคำแนะนำของนายอินากากิ (Inagaki) อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อมหาอำนาจชาติตะวันตกที่ญี่ปุ่นเคยประสบความสำเร็จมาแล้วตั้งแต่ในรอบทศวรรษ ค.ศ. 1870 (พ.ศ. 2413) อันได้แก่การทวงหนี้ยวการคัดสินใจ ปฏิเสธในทุกสิ่ง การสร้างความเข้าใจผิดและปลุกปั่นความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี¹

นอกจากญี่ปุ่นจะมีอิทธิพลทางการเมืองในประเทศไทยแล้ว ญี่ปุ่นยังมีผลประโยชน์ทางการค้าในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นไป หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ของรัฐบาลญี่ปุ่นในเมืองไทยมีมากไม่แพ้อังกฤษและเยอรมนี ก็คือ การที่อัครราชทูตญี่ปุ่นได้ทาบตามอัครราชทูตเยอรมัน เรื่องแผนการที่จะให้มหาอำนาจที่มีผลประโยชน์ในประเทศไทยประกันบูรณะภาพแห่งดินแดนของประเทศไทยในปลาย ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) อันเนื่องมาจากข่าวลือที่ว่ารัฐบาลรัสเซียได้ลี้ภัยหนีจากประเทศไทย และในรายงานลับที่นายโอลาโรฟสกี้ รายงานไปยังกระทรวงต่างประเทศรัสเซียในต้น ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) ก็ยอมรับว่าญี่ปุ่นมีอิทธิพลทางการเมืองที่ค่อนข้างจะมั่นคงในประเทศไทย รวมทั้งมีผลประโยชน์ทางการค้าอยู่ในอันดับสูง รองลงมาจากเยอรมนีและเดนมาร์คเพียงเล็กน้อย² จึงปรากฏ

¹PKD...II, "Document No.98: Dispatch from A.E. Olarovsky to V.N. Lamzdorf about Siam's Relations with Foreign States, No 13, Bangkok : December 1, 1901, p.203."...that is, to delay all decisions, reject everything, create misunderstandings, and in general, foment antagonism between British, French and German interests."

²PKD...II, Document No.93: Dispatch from A.E. Olarovsky to The Minister of Foreign Office V.N. Lamzdorf about the policy of Foreign Powers in Siam, No.2, Bangkok, January 6, 1901, p.196.

ว่าเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าของสินค้าเข้าและสินค้าออกที่ญี่ปุ่นซื้อและขายกับไทย ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) กับ 1901 (พ.ศ. 2444) จะพบว่าการค้าของญี่ปุ่นขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) ญี่ปุ่นส่งสินค้าเข้า (Import) จากประเทศไทยเพิ่มจากมูลค่าเดิม 50,030 เหรียญจากปี ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) เป็น 60,372 เหรียญ และในปีเดียวกันนี้ญี่ปุ่นส่งสินค้า (Export) มาขายในประเทศไทยเพิ่มจากมูลค่าเดิม 38,913 เหรียญ จาก ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) เป็น 54,947 เหรียญ¹ เป็นต้น

ภายหลังที่ญี่ปุ่นรบชนะรัสเซียในสงครามในภาคตะวันออกไกลแล้ว ญี่ปุ่นเริ่มมีท่าทีทางจักรวรรดินิยมมากขึ้น มีความเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจที่จะแผ่อิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยและบริเวณใกล้เคียงมากยิ่งขึ้น² โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นได้ลงนามในข้อตกลงกับรัฐบาลฝรั่งเศส โดยภาคีต่างรับรองอาณานิคมในทวีปเอเชียของกันและกัน³ ไม่ต้องสงสัยว่าข้อตกลงนี้แสดงให้เห็นถึงความสนใจอย่างแท้จริงของรัฐบาลญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศไทย

อิทธิพลของรัฐบาลญี่ปุ่นในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ ดังปรากฏว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นต้นไปจนกระทั่งก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ผลประโยชน์ทางการค้าของญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เนื่องจากประการแรกรัฐบาลญี่ปุ่นต้องการให้ไทยเป็นตลาดสินค้าของตน ผลสำเร็จทางด้านเทคโนโลยีทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม จำเป็นต้องมีตลาดระบายสินค้าและในขณะเดียวกันก็ต้องหาแหล่งวัตถุดิบ (Raw Material) ป้อน

¹ Loc.cit.

² ฉลอง สุนทรวาณิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 191.

³ PKD...II, Footnote No. 300, p. 441.

โรงงานและด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีความสามารถในการผลิตน้อยแต่มีวัตถุดิบหลายชนิด ญี่ปุ่นจึงเพิ่งเล็งและพยายามทำให้ประเทศไทยเป็นตลาดสินค้าของตน ดังจะเห็นได้ว่า ในขณะที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก (หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง) กำลังเงินตราของประเทศไทยลดน้อยลง ไทยไม่มีเงินซื้อสินค้า รัฐบาลญี่ปุ่นได้หันมาให้ความช่วยเหลือโดยส่งเสริมให้ไทยผลิตน้ำตาล ผ้าย และยาง โดยลงทุนให้บ้างทั้งนี้เพื่อให้ไทยได้ส่งสินค้าออก เพื่อจะได้มีเงินมาซื้อสินค้าญี่ปุ่น¹

ประการที่สอง ความพยายามของชาวญี่ปุ่นที่จะเข้ามาลงทุนและดำเนินการค้าในกิจกรรมในประเทศไทยนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการลงทุนให้กว้างขวางออกไป เพื่อความมั่นคงทางด้านการเศรษฐกิจของญี่ปุ่นแล้ว ก็เพื่อสนองความต้องการค้าขายทั่วโลกภายในประเทศของญี่ปุ่นเองด้วย ดังเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของบริษัทชาวญี่ปุ่นที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยใน ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ ต้องการให้ชาวญี่ปุ่นเข้ามาปลูกต้นละหุ่ง เพื่อเอาเมล็ดไปสกัดน้ำมันสำหรับใช้ในเครื่องบิน เพราะในหน้าหนาวน้ำมันไม่เป็นไข ประเทศไทยมีอากาศเหมาะที่จะปลูกต้นละหุ่งได้ดีกว่าประเทศอื่น และวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ ต้องการเอาพันธุ์ชาวญี่ปุ่นเข้ามาปลูกในประเทศไทย เมื่อทำได้ผลก็จะส่งไปขายในประเทศญี่ปุ่น² เป็นต้น การที่ชาวญี่ปุ่นชอบเข้ามาลงทุนในประเทศไทยนั้น เพราะญี่ปุ่นยอมรับว่าไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแร่ธาตุ แต่ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่จากรัฐบาล เนื่องจากไม่มีทุนและขาดความรู้ นอกจากนั้นการที่ไทยเป็น

¹เขียน ชีร์วิทย์, "ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น," (รายงานวิจัย พ.ศ. 2517), หน้า 133.

²หจข., เอกสารรัชกาลที่ 7 ท. 21/5 เรื่องชาวญี่ปุ่นคิดจะตั้งบริษัทค้าขายในเมืองไทย หนังสือพระยาจำนงการราชทูตไทยมีมากราบบังคมทูลพระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2470.

ประเทศเอกราชและเป็นชาติตะวันออกเช่นเดียวกับญี่ปุ่น จึงเป็นการคัดปัญหาเรื่องข้อบกพร่องที่มักจะเกิดขึ้นกับชาวยุโรป ยิ่งกว่านั้นประเทศไทยยังมีประชากรน้อย ญี่ปุ่นจึงเห็นเป็นการเหมาะที่จะส่งคนญี่ปุ่นเข้ามาตั้งภูมิลำเนา (Emigrant) อยู่ในประเทศไทย¹

ความพยายามของชาวญี่ปุ่นที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยประสบความสำเร็จพอสมควรแม้แต่ด้านกสิกรรมซึ่งรัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะส่งอาสาสมัครให้กับคนไทยโดยเฉพาะ² จึงพยายามกีดกันการซื้อที่ดินเพื่อประกอบการของชาวญี่ปุ่นแต่ก็ต้องล้มเหลว ด้วยชาวญี่ปุ่นสามารถซื้อที่ดินที่อำเภอชัยบุรีได้เป็นจำนวน 5 แปลง มีเนื้อที่รวม 1099 ไร่ 2 งาน 72 ตารางวา ในค.ศ. 1928³ (พ.ศ. 2471)

ประการที่ 3 แผนการและวิธีดำเนินการที่ชาวตลาดของชาวญี่ปุ่นก่อนที่จะเข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจการค้าใด ๆ ญี่ปุ่นจะส่งผู้เชี่ยวชาญในแขนงนั้นเข้ามาทำการสำรวจหาช่องทางเตรียมไว้ก่อน หลังจากนั้นจึงลงทุนตามมา ในด้านการผลิตสินค้าก็มักจะคำนึงถึงความต้องการของตลาดในประเทศญี่ปุ่นด้วย เมื่อผลิตแล้วก็ส่งกลับมายังตลาดญี่ปุ่นทันที ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลญี่ปุ่นจะจำกัดโควตาสินค้าเข้าจากต่างประเทศ ถ้าเห็นว่าจะกระทบกระเทือนสินค้าของญี่ปุ่น อาทิ ใน ค.ศ. 1928 - 1929 (พ.ศ. 2471 - 2472) รัฐบาลญี่ปุ่นจำกัดโควตาสินค้าข้าวจากต่างประเทศรวมทั้งประเทศไทย โดยอ้างว่าราคา

¹ หจข., เอกสารรัชกาลที่ 7 ท. 21/5 คำแปลหนังสือพิมพ์รายเดือน "Japanese Abroad" ประจำเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2472.

² หจข., เอกสารรัชกาลที่ 7 ท. 21/5 หนังสือเจ้าพระยามหิธรถึงเจ้าพระยาพลเทพ หนังสือฉบับที่ 341/5588 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2471 และสำเนารายงานประชุมอภิรัฐมนตรีครั้งที่ 17 วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2471.

³ หจข., เอกสารรัชกาลที่ 7 ท. 21/5 หนังสือพระยาสรรพกิจ ปลัดทูลฉลองถึงเจ้าพระยามหิธรราชเลขาธิการ หนังสือฉบับที่ 309/6729 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471.

ข้างต่างประเทศค่า เกรงจะกระทบกระเทือนการทำนาของชาวจีน¹

นอกจากสาเหตุดังกล่าวแล้ว ยังมีสาเหตุทางอ้อมที่ช่วยส่งเสริมให้การค้าของญี่ปุ่นในประเทศไทย รวมทั้งประเทศอื่นในเอเชียขยายออกไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว คือสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1917 หรือ (พ.ศ. 2457-2460) เปิดโอกาสทองให้ญี่ปุ่นขยายอิทธิพลทางการค้าออกไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสินค้าจากประเทศตะวันตกได้หายไปจากตลาดในแถบเอเชียเกือบหมด เนื่องจากจำเป็นต้องหันไปผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์และผลิตภัณฑ์อื่นที่จำเป็นในการสงคราม สินค้าญี่ปุ่นจึงเข้ามาแทนที่ตลาดสินค้าของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะญี่ปุ่นสามารถครอบครองตลาดผ้า เครื่องอุปโภคบริโภคขนาดเบาในเอเชียไว้ได้ภายหลังสงครามยุติแล้ว สินค้าจากประเทศตะวันตกหลังไหลเข้ามาอีก แต่พบว่าสินค้าญี่ปุ่นได้ครอบครองตลาดในเอเชียไว้หมดแล้ว² และไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าญี่ปุ่นได้ เนื่องจากสินค้าญี่ปุ่นมีคุณภาพดีและราคาถูก โดยเฉพาะประเทศไทยสินค้าญี่ปุ่นคือตลาดสินค้าประเทศตะวันตกลงอย่างสิ้นเชิง ที่เป็นเช่นนี้ได้รับการวิจารณ์ว่าเนื่องจากไทยเป็นประเทศเอกราชจึงมีสิทธิและเสรีภาพเลือกซื้อสินค้าได้ตามความพอใจ ประกอบกับสินค้าญี่ปุ่นถูกกีดกันโดยการจำกัดโควต้าส่งเข้าจากสหพันธรัฐมลายูและจากบริษัทชอีนกีส ยังผลให้ญี่ปุ่นต้องหันมาทุ่มเทความสนใจที่ตลาดเมืองไทย³

¹ หจข., เอกสารรัชกาลที่ 7 ค. 21/8 ญี่ปุ่นจำกัดจำนวนข้าวที่ส่งไปขายในประเทศไทย ญี่ปุ่น หนังสือกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศมีถึงเจ้าพระยามหิธรราชเลขาธิการ ลงวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2472.

² วิลเลียม เอช. แมคนิลล์, ประวัติศาสตร์โลก แปลจาก The World History โดยสุจิตรา วุฒิสถียรและคนอื่น ๆ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 340.

³ Straits Echo (Penang) February 3, 1936.

อิทธิพลทางการค้าของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศไทยในรอบทศวรรษ ปี 1930 (พ.ศ. 2473) มีมากจนกระทั่งมีผู้ลงความเห็นว่ "ญี่ปุ่นได้ควบคุมผลประโยชน์ในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว และคงไม่นานที่อังกฤษและมหาอำนาจตะวันตกอื่นคงถูกขับออกไป"¹

อิทธิพลทางการค้าย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับอิทธิพลทางการเมืองดังที่นายโอลารอฟสกี อัครราชทูตรัสเซียกล่าวว่า "สยามก็เช่นเดียวกับประชาชาติทางตะวันออกอื่น ๆ ที่มักจะให้ความสนับสนุนฝ่ายที่มีอิทธิพลทางการค้า"² ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยว่าอิทธิพลทางการเมืองของรัฐบาลญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ทวีมากยิ่งขึ้นจนได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ในครั้งนั้น (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของชาวอังกฤษ) ว่าความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะก่อให้เกิดอันตรายทั้งทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และทางการค้าของมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับรัฐบาลอังกฤษ เป็นต้นว่าหนังสือพิมพ์เสตรทไทมส์ (Straits Times) ฉบับวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ซึ่งลงข่าวว่า นักการเมืองรุ่นใหม่ของไทยต้องการจัดระเบียบประเทศไทยโดยยึดถือประเทศไทยญี่ปุ่นเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยเป็นการคล่องจองกับนโยบายของญี่ปุ่นที่จะทำเอเซียให้เป็นของชาวเอเซีย (Asia for The Asiatics) แล ถ้าซुकคองกระชั้นญี่ปุ่นก็ได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นในการสามารถใช้นามบินในประเทศไทยได้อย่างเสรี รวมทั้งตั้งฐานทัพเรือ (Naval Base) ขึ้นด้วย³

หนังสือพิมพ์เดลีเอ็กเพรส (Daily Express) แห่งกรุงลอนดอน ได้ลงข่าวว่า "สยามพยายามที่จะปลดปล่อยตัวเองออกจากแอก (Yoke) ของมหาอำนาจตะวันตก

¹ Ibid.

² PKD....II, Document No.118: Secret Dispatch from A.E. Olarovsky to the Minister of Foreign Affairs, V.N. Lamsdorf, about growing German penetration of Siam, No.10, Bangkok, May 24, 1910, p.234.

³ Straits Times, February 11, 1936.

โดยการทำสัญญาฉบับกับประเทศญี่ปุ่น¹ หรือแม้แต่การปฏิวัติในประเทศไทยก็เป็นวิถึค
ของนักการเมืองอังกฤษ ค่ายเกรงว่าจะมีต่างชาติเข้ามาแทรกแซงเพื่อจัดระเบียบชั้น
ใหม่² ชาวต่างชาติในที่นี้คงหมายถึงญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลอังกฤษยอมรับว่ามีความสัมพันธ์
อย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลไทย

นาย สิวราม (M.Sivaram) ผู้เป็นบรรณาธิการคนแรกของหนังสือพิมพ์บางกอก
เคลิเมลล์ นักเขียนร่วมสมัยกับเหตุการณ์ในครั้งนั้น ได้วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย
กับญี่ปุ่นไว้ในหนังสือ "The New Siam The Making" ซึ่งเป็นหนังสือที่ว่าด้วยเรื่อง
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยระหว่าง ค.ศ. 1932 - 1936 (พ.ศ.
2475-2479) พอสรุปความคิดเห็นของเขาได้เป็นประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ ประการ
แรก มิตรภาพระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างเด่นชัด แต่เป็นความก้าวหน้า
ที่เกี่ยวกับทางการค้าและวัฒนธรรม ซึ่งไม่มีเบื้องหลังทางการเมืองแอบแฝงอยู่แต่อย่าง
ใด ถึงที่เขากล่าวว่า

ในประเทศเอกราชทุกประเทศที่ซื้อสินค้าตัดถกรมจากต่าง
ประเทศ สินค้าจากประเทศญี่ปุ่นได้รับการต้อนรับในระหว่าง
นี้ที่ยาวนาน ไม่มีใครเห็นเบื้องหลังทางการเมืองใด ๆ ที่จะ
ช่วยเพิ่มสินค้าเขาจากประเทศญี่ปุ่นในประเทศไทย เป็นการ
พัฒนาตามธรรมชาติซึ่งมีรากฐานแห่งความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม
กรรมของประเทศอื่น ๆ ที่มีอาจจะรับมือกับญี่ปุ่นได้ ...³

¹ M. Sivaram, The New Siam in The Making (Bangkok :
Stationers Printing Press, 1936), P.135.

² Loc.cit.

³ Ibid., pp.138-140.

ประการที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้คลี่คลายส่วนความสัมพันธ์กับชาติอื่น ๆ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนร้ายแรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติอื่น ๆ และไม่เป็นความจริงดังที่มีการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) จากชาวญี่ปุ่นที่ว่า เป็นการดีที่ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ฉันมิตรเพิ่มมากขึ้น "เพื่อความสงบสุขและสวัสดิภาพของตะวันออก" และ "ประเทศไทยมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปลดแอกของปรั้งเศสและอังกฤษออกไป" หรือการโฆษณาชวนเชื่อของชาวอังกฤษที่ว่า "ประเทศไทยที่ตนออกจากการอารักขาของรัฐบาลอังกฤษ" สำหรับเหตุผลที่นายทิวรามยกขึ้นมาอ้าง เพื่อคัดค้านคำโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าว คือ สนธิสัญญาที่ไทยทำกับมหาอำนาจภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง กับทั้งความสามารถและความก้าวหน้าด้านการบริหารของประเทศไทย เขาจึงเห็นว่าไม่ควรใช้คำว่า "แอก" (Yoke) และคำว่า "อารักขา" (Protectorate) กับประเทศไทย¹

การวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในรอบทศวรรษที่ 1930 (พ.ศ. 2473) ดังที่กล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าชาวอังกฤษวิตกกังวลต่อท่าทีและค
และความสัมพันธ์ที่สนิทสนมระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลญี่ปุ่น ในอันที่จะทำให้เกิดกระทบกระเทือนอิทธิพลทางการเมืองและผลประโยชน์ทางการค้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมพุทธศาสนา เพราะในขณะที่การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ ก็เป็นเวลาเดียวกันกับที่มีข่าวลือแพร่ออกไปทั่วโลกว่าญี่ปุ่นขอล้มปทานชุกคอคคกกระจากรัฐบาลไทย ดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

¹ Loc.cit.

ญี่ปุ่นกับปัญหาการชุกคอคคกกระ

ข่าวลือที่ทำให้รัฐบาลไทยกระอักกระอ่วนใจเป็นที่สุดในรอบทศวรรษที่ 1930 (พ.ศ. 2473) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง ค.ศ. 1934-1936 (พ.ศ. 2477-2479) คือเรื่องปัญหาการชุกคอคคกกระ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ของเกือบทุกประเทศทั่วโลก โดยมีหนังสือพิมพ์เดลีเอกเพรส (Daily Express) เป็นแหล่งออกข่าวที่สำคัญในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ว่าญี่ปุ่นส่งสายลับเป็นจำนวนมาก เขาไปปฏิบัติการในคาบสมุทรมลายูและไคเลือกบริเวณคอคคกกระ เป็นที่ตั้งฐานทัพเพื่อเอาไว้ออกฐานทัพอังกฤษที่สิงคโปร์¹ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอข่าวว่ารัฐบาลไทยกำลังพิจารณาการให้สัมปทานชุกคอคคกกระแก่ชาวญี่ปุ่น คลองนี้จะทำลายความสำคัญของสิงคโปร์ในฐานะที่เป็นประตู (Gateway) เข้ามหาสมุทรแปซิฟิก แก่คลองจะเป็นเสมือนฐานอำนาจการของรัฐบาลญี่ปุ่นในกรณีที่เกิดวิกฤติการณ์ระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นขึ้น พร้อมกันนี้ก็กล่าวหาว่าพวกพึงถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับญี่ปุ่น อาทิเช่น ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังปลดแอกของมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งเรื่องที่ว่ารัฐบาลไทยจะแต่งตั้งชาวญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาด้านการเงินแทนชาวอังกฤษ ข่าวนี้จบลงโดยการเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสให้ความสนใจต่อเรื่องนี้²

สาเหตุที่ปรากฏข่าวลือดังกล่าวข้างต้นนี้สืบเนื่องมาจาก นายมิยาซากิ ชิโนโร (Miyazaki Shinro) อุปทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้กล่าวถึงเรื่องนี้กับข้าราชการชั้นสูงของไทยในงานเลี้ยงแห่งหนึ่ง³ เรื่องนี้หาได้รอกทันสายตาของนักหนังสือพิมพ์ไม่ว่า

¹Virginia Thompson, Thailand the New Siam (New York: Paragon Book Printing Corporation, 1967), p. 129.

²M. Sivaram, op. cit., pp. 134-135.

Unpublished

³E. Flood, "Japan's Relation With Thailand" (Ph.D. Thesis, University of Michigan, 1967), p. 100.

ปรากฏข่าวตามที่หนังสือพิมพ์ เคลี่เอกเพรส เสนอข่าวข้างต้นแล้วนั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลญี่ปุ่นได้ปฏิเสธข่าวลือนี้อันไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด¹

ข่าวลือเรื่องการชุกคลองกระได้ได้รับความสนใจอย่างมากจากนักการเมืองและรัฐสภาอังกฤษ ดังปรากฏว่า เซอร์ แซนเดอร์แมน (Sir N. Sanderman) ได้ตั้งกระทู้ถาม เซอร์ จอห์น ไซมอน (Sir John Simon) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอังกฤษในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ว่า ได้รับรายงานจากอัครราชทูตไทยและสหพันธ์รัฐมลายู เรื่องการเสนอให้ชุกคลองเกินเรือข้ามคอกคอกกระหรือไม่ และรัฐบาลมีจุดยืน (Standpoint) ในเรื่องนี้อย่างไร เซอร์ จอห์น ไซมอน ไม่เชื่อว่าข่าวนี้จะเป็นความจริง โดยให้เหตุผลว่าข่าวทำนองนี้เคยปรากฏมาแล้วหลายครั้งในอดีต แต่ไม่มีเหตุผลใดที่จะคิดว่าข่าวนี้จะดีไปกว่าครั้งก่อน ๆ อย่างไรก็ตาม เซอร์ จอห์น ไซมอน ได้สัญญาว่าจะทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริงกับทั้งให้ความมั่นใจแก่สภาว่า "ขอเสนอทำนองนี้ที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของประเทศอังกฤษ โดยธรรมชาติจะได้รับความสนใจจากรัฐบาลอังกฤษ"²

ต่อมาพันตันคินนิงแฮม เรก (Captain Cunningham Reid) ซึ่งเพิ่งกลับจากมลายูได้เตือนรัฐบาลอังกฤษเรื่องการชุกคลองกระว่า ตามที่มีการเสนอให้ชุกคลองขึ้นที่คอกคอกกระนั้นจะทำได้แน่ ถ้าหากว่าไม่มีอุปสรรคด้านการเงิน และถ้าหากชุกคลองขึ้นมาจริง ๆ ก็จะช่วยระยะทางของกองทัพเรือให้สั้นลงโดยไม่ต้องผ่านสิงคโปร์ นับว่าคลอง

¹ สสร. รายงานการประชุมรัฐมนตรี ครั้งที่ 92/2478 29 พฤศจิกายน, 2478.

² Parliamentary Debates, Official Report 5th Series; Vol. 281, p. 1616; also reported in London Times, March 27, 1934, cited by William J. Ronan, "The Kra Canal: A Suez for Japan?" Pacific Affairs Vol. 9, No. 3 (September, 1936), p. 412.

มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อกำนันยุทศาสตร์ของภูมิภาคนี้ ถ้าหากรัฐบาลอังกฤษคัดค้านการชุกคลองก็คงจะทำได้ ด้วยไทยกับญี่ปุ่นมีความร่วมมือกันอย่างดี¹

ในความเห็นของกัปตัน เรค มีข้อสงสัยเกี่ยวกับตอนหนึ่งซึ่งเขาเปรียบเทียบมลายูกับปรัมมิค โดยให้สิงคโปร์เป็นยอดของปรัมมิคซึ่งเขาชี้ให้เห็นว่า ถ้าสิงคโปร์ถูกกระทบกระเทือนหรือเสียหายก็เหมือนกับปรัมมิคที่ไม่สามารถทรงยอดอยู่ได้ และสิ่งที่ทำให้สิงคโปร์ต้องถูกกระทบกระเทือนตามทัศนคติของเขา คือ การชุกคลองกระ

สำหรับท่าทีของประเทศไทยต่อชาวสีข่างั้น ปรากฏว่ารัฐบาลไทยได้พยายามปฏิเสธขบวนการนี้แล้วครั้งแล้ว หรือแม้แต่นักสังเกตการณ์ที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ก็ได้ปฏิเสธขบวนการนี้เช่นเดียวกัน² ส่วนทัศนคติของรัฐบาลไทยที่มีต่อเรื่องการชุกคลองกระในครั้งนั้น เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของพระมิตกรกรมรักษา (Pra Mitrakam Raksa) อัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว แก่หนังสือพิมพ์ สเตรทเพรส (Straits Press) ซึ่งพอสรุปได้ว่า เรื่องการชุกคลองเป็นความคิดของชาวต่างชาติที่มีหัวสมองปราดเปรื่อง รัฐบาลไทยไม่เคยคิดที่จะชุกคลองเลย โดยเฉพาะเมื่อรู้ว่าคลองที่ชุกขึ้นจะไม่ให้ประโยชน์ด้านการเดินเรือ และ

ในสถานการณ์การเมืองโลกในปัจจุบัน สยามไม่อยู่ในฐานะที่จะชุกคลองโดยความช่วยเหลือของอภิมหาอำนาจต่างชาติ สยามไม่ประสงค์จะก่อเรื่องที่จะทำใหมหาอำนาจอื่นไม่สบายอารมณ์ เรามีงานสำคัญซึ่งจะต้องดำเนินการอีกมาก เราต้องการรักษาไมตรีจิตมิตรภาพ และความร่วมมือกับทุกประเทศ³

¹Parliamentary Debates, Official Report, Series 5; Vol.233, pp.511-12, Ibid., p.414.

²Sivaram, op.cit., p.134-135.

³Straits Press Quoted by M. Sivaram, op.cit., p.136.

คำให้สัมภาษณ์ข้างต้นพอสรุปได้ว่า รัฐบาลไทยไม่มีนโยบายที่จะให้บุคคลองกระ
 วยตระหนักที่ว่าถ้าให้สัมปทานบุคคลองแก่ชาติหนึ่ง ก็จะทำให้เกิดความบาดหมางกับอีกชาติหนึ่ง
 ซึ่ง เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยไม่ปรารถนาอย่างยิ่ง

ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) นายยูโนะซูกะ ยาซูกาวา
 (Yunosuke Yasukawa) ผู้จัดการบริษัทมิทซึบัสสัน ไคชิ (Mitsui Bassan Kaishe)
 เดินทางมาเยือนเมืองไทย โดยเข้ามาในฐานะหัวหน้าคณะเศรษฐกิจชาวญี่ปุ่น (Head
 of Japanese Economic Mission) คณะของนายยูโนะซูกะ ยาซูกาวา ได้รับการ
 ต้อนรับอย่างดีที่กรุงเทพฯ และพักอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลา 1 เดือน การมาครั้งนี้ได้
 รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพที่เพิ่มมากขึ้นระหว่าง
 ญี่ปุ่นกับรัฐบาลไทย¹ และที่สำคัญได้ปรากฏข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า คณะผู้แทนทาง
 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นชุดนี้ได้เสนอความคิดเรื่องการบุคคลองกระต่อรัฐบาลไทย และเมื่อกลับ
 ไปถึงโตเกียวในวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ได้นำร่างโครงการ
 (Draft Plan) ของคลองมาตรวจสอบและยื่นเสนอต่อรัฐบาลญี่ปุ่น² อย่างไรก็ตาม
 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ปฏิเสธไม่ยอมรับเรื่องราวที่ปรากฏเป็นข่าวแต่อย่างใด³

ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษก็หาได้ลดละความสนใจต่อข่าวดังกล่าวนี้ไม่ ดังจะเห็นได้ว่า
 ในต้นปีเดียวกันนี้ได้มีการตั้งกระทู้ถามในสภาผู้แทนราษฎรอังกฤษอีกครั้งโดย นาวาโท
 ฟเลตเชอร์ (Lt. Commander Fletcher) เรียนถาม เซอร์ ที. อินสคิป (Sir T. Inskip,
 Minister for the Co-ordination) ว่ารัฐบาลคัดลिनใจอย่างไรแล้วหรือไม่

¹ New York Times, May 18, Cited by William J. Ronan,
 op.cit., p.414.

² China Weekly Review, May 16, 1936, loc.cit.

³ Far Eastern Review, June, 1936, loc.cit.

ในกรณีที่การชดเชยสามารถทำได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสำคัญที่การชดเชยจะส่งผลให้แก่ฐานที่อังกฤษที่สิงคโปร์ ซึ่งได้แก่ปัญหาที่เกี่ยวข้องของทางคานยุทธศาสตร์¹ เซอร์อินสคิป ได้ตอบกระทู้ว่ารัฐบาลไทยไม่เคยพิจารณาโครงการใด ๆ ดังกล่าวเลย โดยยกค่าแถลงของรัฐบาลไทยที่พิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ (Bangkok Times) ฉบับวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ว่าไม่มีข่าวคืบหน้าเรื่องโครงการชดเชยมานานแล้ว และเพิ่งปรากฏข่าวออกมา ซึ่งมีท่าทีว่ายากที่จะยุติลงได้ง่าย ๆ ชาวลาสตึกเกิดขึ้นในยุโรปซึ่งได้แก่ชาวหัวว่า มีวิศวกรชาวญี่ปุ่น 200 คน กับคนงานอีก 20,000 คน กำลังวุ่นอยู่กับการทำงานนี้ ต่อมาผู้สื่อข่าว (หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์) ได้ไปพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเรียนถามเรื่องนี้ จึงได้รับการชี้แจงว่าคนไทยและคนต่างชาติชอบเดินทางไปยังคาบสมุทรมลายูบ่อย ๆ โดยทางรถไฟ

แต่พวกนี้ก็รู้ว่าไม่มีคลองใดที่จะถูกชดเชย เพราะไม่มีทุนและ
ไม่มีความประสงค์ทางคานยุทธศาสตร์ หรือคานยุทธศาสตร์แต่
อย่างไรก็ตาม แต่ที่ชาวนี้แพร่ออกไปอย่างกว้างขวางนั้นเนื่องมา
จากวิศวกรชาวเยอรมัน ได้มีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ ขอให้โครงการนี้²

เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าแถลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว คือรัฐบาลไทยไม่มีนโยบายที่จะชดเชยใคร ๆ ไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ทางคานยุทธศาสตร์หรือคานยุทธศาสตร์แต่อย่างไรก็ตาม จากค่าแถลงนี้ทำให้ทราบว่า นอกจากชาวฝรั่งเศส อังกฤษ ญี่ปุ่น แล้ว ชาวเยอรมันก็มีความคิดที่จะชดเชยผ่านคอคอคองกระเช่นเดียวกัน แต่การขอสัมปทานก็คงจะล้มเหลว ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่าสาเหตุแห่งความล้มเหลวคงไม่ต่างไปจากการขอ

¹F.O. 371/20300, Daily Express, No.4690.

²Bangkok Times, March 28, 1936, from Sivaram, op.cit., p.134.

สัมปทานครั้งก่อน ๆ ของคนอื่น ๆ แດอย่างใด

ต่อมาในวันที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์
ได้ลงข่าวเรื่องการชดเชยครั้งที่สองว่า

การชดเชยครั้งที่สองจะสิ้นเงิน 1,500,000 ปอนด์ ขณะนี้
กรรมกรชาวไทย 80,000 คน กำลังทำงานอยู่ที่คลอง
โรงงานที่กรุงเทพฯ และเพชรบุรีกำลังงานอยู่กับการผลิตเครื่อง
มือและอุปกรณ์ที่จำเป็น มีการระเบิดหินควยกำลังแรงสูงที่คอ
คอคดกระทันวัน¹

จากที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า ปัญหาการชดเชยครั้งที่สองในรอบทศวรรษปี 1930
(โดยเฉพาะระหว่าง ค.ศ. 1934-1936) (พ.ศ. 2477-2479) ก็ปรากฏข่าวลือ
กระจายไปทั่วโลกว่ารัฐบาลไทยกำลังพิจารณาการขอสัมปทานชดเชยให้แก่ชาวญี่ปุ่นนั้น
ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งหัวหน้าวิทกกว่าหากคลองถูกชดเชยโดยชาว
ญี่ปุ่น จะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนอังกฤษอย่างร้ายแรงต่ออิทธิพลทางการเมือง ผล
ประโยชน์ทางการค้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมทศศตรของรัฐบาลอังกฤษในภูมิภาค
นี้ เพราะนอกจากจะลดความสำคัญค่านิยมทศศตรของสิงคโปร์ในฐานะที่เป็นประตูเข้า
มหาสมุทรแปซิฟิกแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นยังสามารถตั้งฐานทัพขึ้นที่คลองกระ ซึ่งนอกจากจะมี
แนวโน้มว่าจะมีประสิทธิภาพในการเป็นศูนย์บัญชาการมากกว่าที่สิงคโปร์แล้ว ยังลด
ความยิ่งใหญ่ของรัฐบาลอังกฤษในบริเวณนี้ลง รวมทั้งยังเป็น อันตรายต่อความปลอดภัย
ของรัฐบาลอังกฤษในกรณีที่เกิดวิกฤติการณ์ขึ้นกับรัฐบาลญี่ปุ่น เป็นมหาอำนาจที่มีอิทธิพล
ทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชียมากขณะนั้น

ส่วนท่าทีของรัฐบาลไทยที่มีต่อปัญหาการชดเชยครั้งที่สอง คงดำเนินรอยตามนโยบาย

¹Bangkok Times, April 4, 1936, from Sivaram, op.cit., p.135.

ของรัฐบาลในอดีต กล่าวคือ จะไม่ให้สัมปทานบุคคลนอกแญ่โต เพราะจะก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยขึ้นกับบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยในแหลมมลายูประการหนึ่ง และสยามมีอุดมการณ์สำคัญคือ

ป้องกันอิสรภาพและรักษาสัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันกับชาติอื่น ๆ ในโลก สยามต้องการอยู่และอยู่โดยการบากบั่นเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาติ และเป็นมิตรกับนานาชาติ รวมทั้งหวังผลผลิตที่เกิดจากความวิริยะอุตสาหะนั้น¹

สำหรับสาเหตุที่ชาวคือ เรื่อง ญี่ปุ่นขอบุคคลลงกระจากรัฐบาลไทยได้รับความสนใจจากชาวโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากรัฐบาลอังกฤษนั้นก็เนื่องจากว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่กำลังก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและกำลังทหาร ยิ่งไปกว่านั้นญี่ปุ่นยัง เผยแพร่แนวนโยบายของตนที่จะทำให้เอเชียเป็นของชาวเอเชีย ซึ่งเท่ากับว่าญี่ปุ่นต้องการเป็นผู้นำของชาติต่าง ๆ ในเอเชีย ซึ่งทำให้มหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐบาลอังกฤษ ซึ่งมีผลประโยชน์อยู่ในเอเชียมาเป็นเวลาช้านานต่าง ระวางสงสัยการดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ในเอเชียไม่ว่าในที่ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ "ชาวญี่ปุ่นกำลังเข้ามาแทนที่ชาวอังกฤษในตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ในกิจการบ้านเมืองของสยาม"²

¹F.O. 371/20300, Daily Express, No. 4690.

"Siam's main ideal is to safeguard her independence and to remain on terms of equal friendship with every other nation of the world. Siam wants to live and let live, to labour on road to national progress and international amity, and to reap the just rewards of diligent toil."

²William S. Ronan, op.cit., pp.412-13.

ซึ่งจะต้องกระทบกระเทือนอังกฤษโดยตรงถ้าหากมีการชุกคลองกระชั้น

สำหรับประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษคือ ญี่ปุ่นมีความสนใจที่จะชุกคลองกระหรือไม่เพียงใด การศึกษามหาสมุทรและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นในขณะนั้นจะพบว่า นอกจากญี่ปุ่นจะมีนโยบายทำเอเชียให้เป็นของคนเอเชียแล้ว ญี่ปุ่นยังมีนโยบายที่จะขยายอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นเจ้าโลก¹ ซึ่งเห็นได้จากบันทึกถวายสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นของนายพลคานากะ ฌายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นขณะนั้น ถึงข้อความที่ว่า

การยึดจีนทั้งประเทศไว้ นั้น เราจะต้องยึดแมนจูเรียและ
มองโกเลียเสียก่อน และการยึดโลกทั้งหมดไว้ นั้น เราควรจะ
ยึดจีนเอาไว้ก่อนทั้งประเทศ² หากสามารถยึดจีนไว้ได้ทั้ง
ประเทศแล้ว ประเทศเอเชีย และประเทศทางทิศใต้นั้นจะใ้
มีความเกรงกลัวและประกาศยอมแพ้โดยดี โลกจะได้เข้าใจว่า
ทวีปเอเชียค่านะวันออกเป็นของเราแล้ว และไมกลาละเม็ค
กรรมสิทธิ์ของเราต่อไป โดยอาศัยทรัพยากรของจีนทั้งหมด
เราก็จะได้ลงมือยึดอินเดียน และหมู่เกาะ (หมายถึงบรรดา
หมู่เกาะทางทิศใต้) แหลมเอเชียตอน เอเชียกลาง และแม
กระทั่งยุโรป....³

แผนการขยายอำนาจของญี่ปุ่นดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยมีฐานทัพ
ที่เข้มแข็ง ฉะนั้นการที่อุทกญี่ปุ่นแสดงความสนใจต่อการชุกคลองกระก็คือ การที่ญี่ปุ่นส่ง
สายลับเข้าไปปฏิบัติการในคาบสมุทรมลายูก็คือ ยอมแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นมีความสนใจที่จะ
ชุกคลองอยู่ไม่น้อย ส่วนความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ของคลองกระต่อรัฐบาลญี่ปุ่นเป็น
ที่ตระหนักกันดี ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จนทำให้รัฐบาลอังกฤษหัน

¹ คิมิตริ เยพีโมฟ, สงครามโลกครั้งที่สองกับขบวนการของประชาชนชาวเอเชีย
พระนคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา, 2518), หน้า 9.

² ชีคเสนไตโคโดยยูเซียน

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

วิตก อย่างไรก็ตาม การขุดคลองกระชั้นไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดผลเพียงเฉพาะญี่ปุ่น และอังกฤษเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ด้วย ดังจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปนี้

วิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการขุดคลองกระ

ในขณะที่ชาวคือเรื่องชาวญี่ปุ่นขอขุดคลองกระจากรัฐบาลไทยปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไม่นาน ก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความสำคัญผลได้ผลเสียที่เกิดจากการขุดคลองกระ บทความสำคัญที่ควรแก่การหยิบยกขึ้นมาพิจารณา มีอยู่ 2 เรื่อง คือเรื่อง "The Kra Canal : A Suez for Japan" ของนายวิลเลียม เจ. โรแนน ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1936 ดังได้กล่าวแล้วก่อนหน้านี้เรื่อง "Kra Canal Fable" ของนาย จอห์น แอล คริสเตียน (John L. Christain) ซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1938 (พ.ศ. 2481 (พ.ศ. 2481) ดังจะสรุปรายละเอียดของแต่ละคนดังนี้

ทัศนคติของนายวิลเลียม เจ. โรแนน เห็นว่าถ้าญี่ปุ่นขุดคลองกระจะทำให้เกิดผลดังต่อไปนี้

1. สิ่งไปร้อจากตัดออกจากเส้นทางการค้าหลัก (main route) ของโลก และอาจถูกทดลองเป็นเมืองท่าชั้นที่ 3 เพราะเส้นทางจากลังกาไปฮ่องกงโดยผ่านทางสิงคโปร์เป็นระยะทาง 600 ไมล์ยาวกว่าที่ผ่านคลองกระซึ่งประหยัดเวลาเรือกลไฟลงได้ 2 วัน และจะประหยัดได้มากขึ้นกับเรือสินค้าธรรมดา

2. ผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ด้านการค้าจะเกิดแก่ประเทศญี่ปุ่น ไทย จีน ฟิลิปปินส์ และอินโดจีนของฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศญี่ปุ่น เพราะคลองจะช่วยให้เรือประหยัดเวลาได้ 2-3 วัน ในการเดินทางไปยังตลาดอินเดียตะวันออกไกล แอฟริกา และยุโรป ตลอดจนทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญและยิ่งใหญ่ทางการค้ามากกว่าที่เป็นอยู่ในครั้งนั้น สำหรับประเทศไทยคลองจะช่วยให้กรุงเทพฯ ใกล้ยุโรปมากขึ้น การติดต่อทางรถไฟระหว่างไทยกับอินโดจีนในอนาคตจะทำให้กรุงเทพฯ เป็นท่าเรือที่มั่งคั่งมากกว่าขณะนั้นอีกทั้งจะช่วยนระยะทางระหว่างกรุงเทพฯ กับร่างกุ้งลงได้ 2 ใน 3

ส่วนเมืองท่าบนฝั่งทะเลคานตะวันออกของอินเดียและวางกุงจะกลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญของโลกอีกแห่งหนึ่ง คานอินโดจีนนั้น ไชงอนจะกลายเป็นเมืองท่าที่มีเรือมาแวะบอยขึ้นทั้งจากตะวันออกไกลและยุโรป คลองจะช่วยให้ประหยัดเวลาในการเดินทางระหว่างอินโดจีนกับประเทศฝรั่งเศสได้ 2-3 วัน

3. ผู้ที่เสียผลประโยชน์อันใหญ่หลวงทางการค้าอันเนื่องมาจากการขุดคลองกระคือรัฐบาลอังกฤษ และอาจจะเป็นเนเชอรัลแลนค้ออินเดียด้วย สิ่งไปร์จะลดความสำคัญทางการค้าลง เพราะเมืองท่าใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณคลองกระจะเก็บค่าน้ำและวางพาราเอาไว้เสียเอง หรือการที่คลองทำให้อินเดียกับญี่ปุ่นใกล้มากขึ้น จะยังผลให้ญี่ปุ่นไม่ส่งสิ่งของไปโรงงานที่ แลงคัซเชียร์(Langcashire) ในประเทศอังกฤษ

4. ผลทางค่านิยมพุทธศาสตร์ของคลองกระที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลญี่ปุ่นหรือมหาอำนาจชาติอื่นที่มีอิทธิพล จะทำให้ลดความสำคัญของบ่อที่สิงคโปร์ลง ฐานทัพเรือของรัฐบาลอังกฤษในบริเวณคอคอกระจะถูกทำลาย โดยกองทัพเรือของศัตรูที่แล่นมาตามคลอง ผลประโยชน์ของอังกฤษ ฝรั่งเศส และหมู่เกาะในอินดีสตะวันออกของเนเชอรัลแลนค้อ จะไม่ปลอดภัย เพราะญี่ปุ่นอาจสร้างบ่อและฐานทัพเรือที่เกรียงไกรขึ้นที่คลองกระ รวมทั้งสร้างกำลังทางบกที่ยิ่งใหญ่และมีประสิทธิภาพเอาไว้ป้องกันคลอง อย่างไรก็ตามรัฐบาลอังกฤษ ฝรั่งเศส และคัช จะไม่ยอมให้คลองตกอยู่ในมือของชาวญี่ปุ่น โดยไม่มีการปะทะ หรือการประท้วงเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะจะเป็นอันตรายต่อการโจมตีอินโดจีน หมู่เกาะอินดีสตะวันออก และชายฝั่งคานตะวันออกของอินเดีย

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายวิลเลียม เจ. โรแนน เห็นว่าการขุดคลองกระโดยชาวญี่ปุ่นจะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งค่านิยมพุทธศาสตร์และเศรษฐกิจของรัฐบาลอังกฤษอย่างมาก ส่วนรัฐบาลฝรั่งเศสและคัชแม้จะถูกกระทบกระเทือนค่านิยมพุทธศาสตร์แต่ก็ได้รับประโยชน์ทางการค้า สำหรับรัฐบาลญี่ปุ่นนั้นในฐานะผู้ขุดคลองย่อมได้ผลประโยชน์เต็มที่ในทุกด้าน ส่วนประเทศไทยจะได้อะไรก็แต่เพียงผลประโยชน์ทางการค้า แต่จากการเสียผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจอื่น นอกจากญี่ปุ่น จึงทำให้เชื่อได้ว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส และคัชจะไม่ปล่อยให้ชาวญี่ปุ่นขุดคลองกระขึ้นโดยปราศจากการปะทะ หรือการประท้วงใด ๆ อย่างเด็ดขาด

ทัศนะของนายจอห์น แอล. คริสเตียน ต่อการชุกคองกระโดยชาวญี่ปุ่น ก่อให้เกิดผลดังนี้¹

1. คลองกระจะไม่ทำให้การค้าของสิงคโปร์ต้องถูกกระทบกระเทือนแต่อย่างใด
ดังนี้เนื่องจาก

สิงคโปร์มีความสำคัญในตัวเองและไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นที่กระ สิงคโปร์เป็นยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจ เป็นตลาดการค้าที่สำคัญของทิเบต น้ำมัน เครื่องเทศ กาแฟ และผลิตภัณฑ์ - เมืองรอนจากมลายู ซึ่งสินค้าเหล่านี้จะถูกส่งไปยังตลาดต่าง ๆ ของโลก... การค้าของเมืองท่าสิงคโปร์รายไรมีหนึ่ง ๆ มากกว่า 100,000,000 เหรียญ และจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่มีอยู่ก่อนเหนือจนถึงกระ รอยละ 90 ของแหล่งผลิตสินค้าเหล่านี้อยู่ทางใต้ของเกาะปีนัง

ด้วยเหตุนี้บริษัทเดินเรือขนาดใหญ่จึงยังคงแล่นผ่านสิงคโปร์เพื่อรับสินค้าอยู่นั่นเอง

2. สินค้าของไทยไม่มีความจำเป็นต้องไขคลองกระ สินค้าออกของไทยร้อยละ 80 คือ ข้าวซึ่งเกือบทั้งหมดมีตลาดอยู่ที่สิงคโปร์และฮ่องกง นอกจากนี้การมีทางรถไฟระหว่าง กรุงเทพฯ กับสิงคโปร์ รวมทั้งมีเส้นทางย่อยไปยังชายฝั่งแต่ละด้านของไทย จึงทำให้คลองไม่มีความจำเป็นต่อการค้าของไทยนัก หรือแม้แต่การค้าระหว่างไทยกับพม่าก็ได้ประโยชน์จากคลองน้อยมาก เนื่องจากมีการทำการค้ากันน้อย เพราะต่างเป็นคู่แข่งในสินค้าออกชนิดเดียวกันคือ ข้าวและไม้สัก

3. คลองกระมีประโยชน์โดยตรงต่อการทำการค้าระหว่างตะวันออกไกลกับดินเคียวและพม่า กล่าวคือ

3.1 การค้าของพม่ากับภาคตะวันออกไกลจำเป็นต้องใช้คลอง เนื่องจากพม่าส่งข้าวออกนอกประเทศปีละ 3,500,000 ตัน ร้อยละ 17 ส่งไปชายฝั่งตะวันออกไกลซึ่งจำเป็นต้องผ่านคลองกระ

¹John L. Christain, op. cit., pp. 560-63.

3.2 การค้าขายระหว่างอินเดียกับญี่ปุ่นจำเป็นต้องใช้คลองกระ กลาวคือ อินเดียจะคงขายฝ้ายให้ญี่ปุ่นปีละ 1,000,000 มวน โดยแลกกับการที่ญี่ปุ่นส่งฝ้ายมาขายให้อินเดียปีละ 358,000,000 หลา ทั้งนี้เป็นไปตามสัญญาการค้าระหว่างอินเดียกับญี่ปุ่นในเดือนเมษายน ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) (The Indian - Japanese Trade Agreement of April, 1937) อย่างไรก็ตาม ต่อมาในเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน รัฐบาลอินเดียได้ส่งวนการค้าระหว่างอินเดียกับพม่าไว้ให้กับ เวียดนามและอังกฤษเท่านั้น ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลอินเดียยังตั้งกำแพงภาษี เพื่อ เป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศ ฉะนั้นประโยชน์ของคลองต่อการค้าระหว่างอินเดียกับญี่ปุ่นจึงลดน้อยลง

4. คลองกระ จะเป็นอันตรายต่อด้านยุทธศาสตร์ของรัฐบาลอังกฤษ การขุดคลองกระโดยชาวญี่ปุ่นจะนำความไม่ปลอดภัยมาสู่สิงคโปร์ เป็นการท้าทายอำนาจอันสูงสุดของอังกฤษในมหาสมุทรอินเดีย ญี่ปุ่นสามารถโจมตีสิงคโปร์และกักกำลังของรัฐบาลอังกฤษ บริเวณคอคอกระไค ถ้าหากมีการขุดคลองขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งญี่ปุ่นเป็นนักปฏิบัติ (Practical People) ซึ่งยึดถือกฎของกองทัพเรืออย่างเคร่งครัด กอปรกับเมืองท่าสำคัญหลายแห่งของอังกฤษไม่ได้สร้างเครื่องป้องกันความปลอดภัยไว้ อันได้แก่ ปีนัง รางกุ้ง กัลกัตตา มัทราส และรองลงมาได้แก่โคลัมโบ บอมเบย์ ภัยพิบัตินี้จึงควรสร้างเครื่องป้องกันบนชายฝั่งด้านเหนือของคลองกระขึ้นสักแห่ง

5. คลองไม่ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นกับผลประโยชน์ของไทย ทั้งนี้ เนื่องจากคนไทยไม่ได้เป็นชาวทะเล (Maritime People) ผลประโยชน์ของแผ่นดินส่วนใหญ่อยู่บนบก อีกทั้งภาคใต้ของไทยตั้งแต่ใต้บางสะพานลงไปก็ไม่ได้อยู่ในแผนพัฒนาแห่งชาติ "สยามฉลาดที่จะแยกออกระหว่างความเป็นมิตรที่ดีกับญี่ปุ่นกับการเป็นนายของตัวเอง" ภัยพิบัติดังกล่าวรัฐบาลไทยจึงไม่ยอมให้ขุดคลองกระขึ้น

6. ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการขุดคลองกระก็ตาม แต่ก็ตระหนักดีว่า คุณค่าด้านยุทธศาสตร์ของคลองจะถูกจำกัดลงโดยการที่รัฐบาลอังกฤษยังคงมีเมืองท่าบนชายฝั่งตะวันตกของอ่าว เบงกอล จึงไม่มีประโยชน์จะขุดคลองกระขึ้น

7. รัฐบาลอังกฤษไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีเส้นทาง เข้าสู่มหาสมุทรแปซิฟิก อีก เส้นทางหนึ่ง

ถ้าจะกล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการชุกคลองกระไนหัตตะ
 ของนายจอห์น แอล คริสเตียน คือ คลองจะไม่ทำลายความสำคัญด้านเศรษฐกิจของ
 สิงคโปร์ เพราะสิงคโปร์มีความสำคัญในตัวเอง แต่คลองจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย
 ของสิงคโปร์และเมืองท่าอื่น ๆ ของอังกฤษในภูมิภาคนี้ ซึ่งเป็นเหตุผลทางคานยุทธศาสตร์
 ส่วนประเทศไทยนั้นได้รับผลประโยชน์ด้านการค้าจากคลองน้อยมาก เนื่องจากตลาด
 สินค้าของไทยอยู่ที่ฮ่องกงและสิงคโปร์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องขนส่งผ่านคลองกระ ไนอีกทั้งมีทาง
 รถไฟคิดค่าธรรมเนียมแพงกว่ากับสิงคโปร์อยู่แล้วด้วย ยิ่งกว่านั้นผลประโยชน์ส่วนใหญ่
 ของไทยอยู่บนบก กอปรกับไทยไม่ใช่ชาวทะเลจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องชุกคลองกระ
 สำหรับรัฐบาลญี่ปุ่นแม้จะได้รับผลประโยชน์จากคลองกระมากกว่าชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะ
 การทำการค้ากับอินเดีย แต่การคัดค้านก็ลดน้อยลง เนื่องจากรัฐบาลอินเดียกำลังกำแพง
 ภาษี ในที่สุดนายจอห์น แอล คริสเตียนจึงสรุปว่า รัฐบาลทั้งสามประเทศ คือ ไทย
 อังกฤษ และญี่ปุ่น ไม่เห็นประโยชน์ที่จะชุกคลองนี้ขึ้น การชุกคลองจะมีประโยชน์สำหรับ
 ผู้ถือหุ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เขาเห็นว่าทั้งไทย อังกฤษ และญี่ปุ่นก็คงจะชุกคลองไม่ได้
 จนกว่าการแข่งขันระหว่างประเทศในตะวันออกจะสงบลงเสียก่อน ซึ่งเขาเห็นว่าไม่เคย
 สงบจริง ๆ เลยนับตั้งแต่ได้มีการล่าผลประโยชน์ขึ้นในภาคตะวันออกไกล

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความเห็นส่วนใหญ่เรื่องผลที่จะเกิดขึ้นจากการชุกคลองของ
 บุคคลทั้งสองสอดคล้องกันมาก ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์ ซึ่ง
 ขัดแย้งกัน นายวิลเลียม เจ. โรแมน เห็นว่า คลองกระไนจะทำลายความสำคัญทางการ
 ค้าของสิงคโปร์ลง แต่นายจอห์น แอล คริสเตียน กลับเห็นว่าคลองกระไนสามารถทำให้
 เกิดผลกระทบกระเทือนด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์แต่อย่างใด โดยให้เหตุผลว่าสิงคโปร์
 มีความสำคัญในตัวของมันเอง ซึ่งตรงกับความเห็นของเซอร์ เฟรเดอริก เวลค์ และอีก
 หลายคนที่เชื่อเช่นนั้น โดยให้เหตุผลว่าเรือยังคงใช้เส้นทางผ่านสิงคโปร์อยู่นั่นเอง ทั้งนี้
 เพราะ ประการแรก สิงคโปร์เป็นเมืองท่าที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกในคานต่าง ๆ
 อย่างพร้อมเพรียง ประการที่สอง คลองกระไนแม้จะย่นระยะทางระหว่างมหาสมุทรอินเดีย
 กับมหาสมุทรแปซิฟิกให้สั้นลงก็จริงอยู่ แต่ทำไมช่วยประหยัดเวลา เพราะ เรือจะต้อง

ชะลอความเร็วลงขณะแล่นผ่านคลอง ประการที่สาม เรือที่แล่นผ่านคลองกระจะตอง
จ่ายค่าธรรมเนียมในอัตราสูง เพื่อจะให้ไต่คนหูคน (ทั้งนี้เนื่องจากราคาก่อสร้างคลอง
แพงมาก)

ส่วนอีกหลายคนมีความเห็นสอดคล้องกับนายวิลเลียม เจ. โรแมน ที่ว่า คลอง
กระจะทำลายความสำคัญทางการค้าของสิงคโปร์ลง ทั้งนี้เพราะ ประการแรก เรือที่
เคยแล่นผ่านของแคบมะละกาจะหันมาใช้เส้นทางคลองกระซึ่งสามารถย่นระยะทางให้สั้น
ลง และสามารถประหยัดเวลาการเดินทางจากอินเดียนไปยังตะวันออกไกลได้ 2-3 วัน
ประการที่สอง สินค้าที่ผลิตได้ในแถบนี้จะไม่ถูกส่งไปยังเมืองท่าสิงคโปร์ดั้งเดิม แต่จะส่ง
มายังเมืองท่าบริเวณคลองกระ สินค้าพวกนี้ไต่แก่ ชาว ไนส์ก ย่างพารา และคิบูก
เป็นคน เมื่อเรือใช้เส้นทางผ่านสิงคโปร์น้อยลงและปริมาณสินค้าที่เมืองท่าสิงคโปร์
น้อยลงด้วย จึงก่อให้เกิดผลเสียทางด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่าคลองกระแม้จะไม่ทำลายเศรษฐกิจของสิงคโปร์
ลงอย่างสิ้นเชิงแต่ก็ทำให้ความสำคัญทางค่านีของสิงคโปร์ลดน้อยลงไป โดยเฉพาะถ้า
หากผู้ขุดคลองสามารถจัดปัญหาเรื่องอุปสรรคที่จะทำให้เรือต้องเสียเวลาขณะแล่นผ่าน
คลองออกไป ทั้งนี้เพราะคงไม่มีเรือของชาติใดยกเว้นชาติอังกฤษจะหลีกเลี่ยงไม่ใช้เส้น
ทางที่สั้นกว่า เร็วกว่า และประหยัดกว่า รัฐบาลอังกฤษเองตระหนักในผลเสียทางด้าน
เศรษฐกิจของสิงคโปร์ก็เช่นเดียวกัน จึงมองหาช่องทางที่จะไม่ให้มีการขุดคลองกระขึ้น จน
พบโอกาสเหมาะ เมื่อรัฐบาลไทยตกอยู่ในฐานะประเทศที่ไต่ประกาศสงครามและอังกฤษ
ชนะสงคราม รัฐบาลอังกฤษจึงได้บรรลุข้อความที่เป็นการป้องกันไม่ให้ขุดคลองกระขึ้น
ไว้ในมาตรา 5 ของสัญญาสันติภาพกับไทย หรือที่เรียกว่า ความตกลงสมบูรณแบบเพื่อยุติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาวะสงครามระหว่างสยาม อังกฤษ และอินเดีย¹ (Formal Agreement for the Termination of The State of War Between Siam and Great Britain and India) ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ซึ่งมีข้อความว่า

จะไม่ขุดคลองใด ๆ ผ่านผืนแผ่นดินไทย เพื่อเชื่อมมหาสมุทรอินเดียเข้ากับอ่าวไทย โดยไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐบาลสหราชอาณาจักรก่อน²

¹ ความตกลงสมบูรณแบบเพื่อยุติสภาวะสงครามระหว่างสยาม อังกฤษ และอินเดีย ลงนามกันที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ผู้ที่มีอำนาจเต็มฝ่ายไทยที่ไปร่วมในการทำสัญญาคือ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย พระยาอภัยสงคราม และ นายเสวริม วิจิตรกุล ผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายรัฐบาลอังกฤษ คือ เอ็ม. อี. เคนนิง (M.E. Dening) และผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายอินเดีย คือ เอ็ม. เอส. อาเนย์ (M.S. Aney) ข้อตกลงสมบูรณแบบมีทั้งหมด 21 มาตรา

² "No canal linking The Indian Ocean and the Gulf of Siam shall be cut across Siamese Territory without the prior concurrence of The Government of The United Kingdom." quoted in M.L. Manich Jumsai, op. cit., p. 154.